

Robert Brasillach (31. března 1909 – 6. února 1945)

Autor: Robert Brasillach

Epizoda, o níž mám teď podat zprávu, je z celého mého vyprávění pro mě nejobtížnější. Ne že by René o svých válečných zážitcích mlčel. Právě naopak, bavili jsme se o tom dost často, nebo spíš on mi o tom často vyprávěl, když jsme spolu sedávali za nádherných marockých nocí a po horoucím dni vychutnávali chlad. V těch pozdních večerních hodinách, když zhasla všechna světla a temnotu prosvětlovaly už jen naše cigarety, René začínal mluvit a s široce rozevřenými očima evokoval dobu v zákopech: hlídky na předsunutých postech a hodiny čekání před útokem.

Jenže jak lze člověku, který válku nezažil, podat jasnou představu o tom, jaká opravdu je? Umím si představit strasti i dobrodružství z pampy Jižní Ameriky i ledové pustiny Aljašky. Dokážu si představit život cestovatele v Tibetu i život zlatokopa, ale do života vojáka, to znamená člověka, který byl kdysi dobré čtyři roky vojákem a jehož teď denně potkávám, člověka, který se honí za autobusem jako všichni ostatní a někdy nosí v knoflíkové dírce vybledlou zelenou stužku, se vžít neumím.

Přesto jsem si z jeho vyprávění o válce udělal jiný, svůj vlastní obrázek. Netvrdím, že je pravdivý ve všech podrobnostech. Ale určité črty jsou zřejmě správné a slučují se do jakési válečné mytologie, kryjící se patrně s mytologií účastníků války. V následující kapitole nelze proto spatřovat nic než třípytnou legendu.

René mi ukázal i několik zápisníků, do nichž po večerech, cítil-li se stísněně, občas psával. V těchto poznámkách se o válce mluví jen málo. Ale doplňují Reného vyprávění a to, co jsem si tu mohl zaznamenat, se tak nyní podobá prstenci kolem Měsíce či Slunce. Je to aureola války, stvořená těmi, kteří se jí nezúčastnili a proto si ji malují barvami z historie dávné i pozdější. Avšak i to má svou pravdu, i tato aureola má svoji realitu.

Z Reného zápisníku.

10. července 1915. Všichni okolo píší dopisy. Dnes dostali poštu. Já nedostal nic a nemám nikoho, komu bych napsal. Sám jsem to tak chtěl. Přesto si teď píšu. Hokynářka ve vsi měla ještě tenké zápisníky s černou vazbou z voskovaného plátna. Do takových si teta Espérance kdysi zapisovala své výdaje na domácnost. Myslím, že chuť sám si psát jsem dostal jen kvůli nim...

Bude mé zápisky někdy někdo číst? A dostanu se vůbec k dalšímu psaní? Nevím. Prozatím předpokládám, že budou pro mého synka, jehož už nechci vidět; ostatně není velká šance, že bych ho ještě spatřil.

11. července. Včera jsem syna neměl zmiňovat. S tímhle notesem jsem přece kvůli němu nezačal. Ani kvůli tomu, abych popisoval válku. Co z toho může vyjít, když se o válce píše? Já v ní jsem a to úplně stačí.

Vysvětlit jí nezasvěcenému je nemožné. Kdo si za deset nebo dvacet let ještě může představit, co pro nás tenhle život znamenal? Snad i ti z nás, co se odsud vrátí, už nebudou vědět, co tu pro nás válka znamenala... A malý, ten si později může snadno udělat obrázek o mém dětském štěstí i o mém dospělém neštěstí, ale ne o tom tady venku.

Vzpomínám si, jak jednou René citoval větu svého kamaráda, poručíka Bourdieua: „Lidi tomu asi neuvěří, ale na válce je nejstrašnější nuda.“ René dodal: „Všichni se mu tehdy smáli a každý se pokusil o válce něco říct. Mě nenapadlo nic. Ale dneska vím, co válka je. Vidím ji úplně jinak než poručík Bourdieu – je co cesta.“

Když ještě válka byla přítomností a on sám uprostřed ní, mluvil prý René takto často.

„Moje srovnání asi není obzvlášť originální,“ pokračoval, „jenže válka mi opravdu hodně připomíná cestu po flanderských silnicích, na kterou jsem se vydal ve dvaceti letech. Snad i proto, že krajina v Champagne se podobá kraji, jímž jsme tehdy jeli. A pak ta ustavičná změna místa, tady jako tam, a tentýž neměnný, velký okruh lidí kolem mě, tentýž naprostý zlom s normálním životem. Já se z války nevrátím, a ani se vůbec vrátit nechci. Stačí mi, jak moc jsem už viděl. Muži jen vzácně ukazují tvář, jakou v leckterých chvílích ukázali tady. Takhle se vzájemně prohlížejí a poznávají pasažéři na cestě lodí, činí si doznání, která by jinak neučinili a předávají si fotografie blízkých, milovaných i opovrhovaných – ach, ta stejná prostinká gesta, všichni je děláme... Nemám žádné fotografie na ukazování, což ostatním ale nebrání ukazovat mi ty jejich. Così podobného jsem zažil s přáteli-herci, co kočovali po krajích a páslí po vybájených historkách. Musela přijít až válka abych to všecko zase našel. Už proto jsem jí vděčný.“

Jindy mi René vyprávěl, že bretonští a normanští sedláci před bojem prohmatávají rukama půdu a bijí se skvěle jen poté, když byla dobrá a takříkajíc „stála za obranu“.

Z Reného zápisníku.

20. července. Jsme v klidovém postavení ve V... Včera večer jsme chlastali až do dvou. Když jsem došel ke svojí posteli – opravdové posteli přímo u otevřeného okna, byl jsem namol opilý a tak šťastný, jak jsem se necítil snad od šesti let.

Malý Mirvaille nám zahrál celé své „klasické“ představení. Recitoval monolog Figara s ruským akcentem: „Vstoupil jsem do tohoto života, aniž bych to věděl, tak jak od něj budu oddělen, aniž bych chtěl...“ Člověk by uvěřil, že jsou to slova Čechova.

Mirvaille je zábavný, hrál i Thálii s židovským přízvukem a Bajazetu s pohyby prostitutky. Nakonec jsme všichni sborem zpívali sprostý písničky. To všechno by mohlo znít trochu idiotsky, ale pro mě je tahle pitomá veselost na válce zrovna asi to nejkrásnější; mnohé překrývá a přece je ryzí, ano, ryzí je to pravé slovo.

Bavil jsem se s poručíkem de Surem, což jsem chtěl už nějaký ten čas udělat. Musí být asi tak v mém věku, možná o dva tři roky starší. Uprostřed všech těch dětí, gymnazistů a kadetů, jež vodíme do boje, působíme s naší třicítkou a několika roky k tomu jak starci. Poručík je vysoký, silný, hodně osmahlý, vždy bezchybně oblečený a oholený, což naše zanedbané mužstvo někdy poněkud udivuje. Před válkou byl ředitelem nějaké továrničky. Vždycky je v dobré náladě a to je velké plus.

Jiný den, když nad námi visela marocká obloha zbledlá dlouhým suchem, zdálo se, že Renému se živě vnucuje představa deště, neboť zčistajasna začal o deštivých dnech v zákopech:

Prší už tři dni. Když prší ve válce, je to něco úplně jiného než v míru. Hraju s lidmi z oddílu manilu; vydatně si ze mě střílí. Víím, že ne všichni rádi vidí, když s nimi hraju. Pár důstojníků to považuje za nemístné – jsou to ostatně záložní důstojníci, aktivní to pokládají za zcela samozřejmé. Nechci se vůči mužstvu dělat přátelštější, než jsem. Ve svém oddílu mám drobné zaměstnance, studenta, vyššího úředníka, taky několik sedláků, skoro žádné dělníky. Přesto musím přiznat, že mluvit s nimi shledávám trochu nesnadným; nedělám nic, abych inicioval hovor. Jim na tom rovněž nesejde a i tak spolu vycházíme velice dobře. Ovšem, víím, že skoro všichni z nás později řeknou, že válka blahodárně sjednotila různé vrstvy národa a přispěla k jejich vzájemnému porozumění. Tak jednoduše se mi věc ale nejeví. Bydlel jsem dost dlouho v dělnických čtvrtích, abych si rozuměl s dělníky; a vyrostl jsem mezi drobnými sedláky a rybáři, takže vcelku víím, jak se s nimi musí mluvit. Tady je společnou bází pochopitelně válka. Ale myslím, že až bude pryč, moc z tohoto velkolepého souzvuku nezůstane. Ostatně musejí spolu lidé, aby si rozuměli, mluvit? Tady je příklad Beaufilse. Je to dobrý hoch a vášnivě rád mluví se sedláky; raději než se všemi ostatními. Přesto cítím, že u svých lidí není tak oblíbený jako Mirvaille u svých. Mirvaille, malý maturant, v podstatě moc mluvit neumí, ale směje se s nimi, pije s nimi, poplácává je po ramenou, usmívá se na ně. Věřím, že ho muži mají rádi hlavně kvůli jeho úsměvu. De Sur je korektní důstojník, na kterého se člověk může vždy spolehnout; citlivý typ, přesto mám ale pocit, že za jeho veselostí vězí silný vnitřní odstup. Právě jsem si všiml, že tu kolem sebe házím slovy jako „veselost“ a „smích“. Což je vážně typické, poněvadž mnozí z nás budou i později vědět, že válka byla doba, kdy se hodně nasmáli. Kdyby se totiž člověk nasmál, zdechnul by.

(...)

René mi také vyprávěl o smrti koní: „Bylo jich víc než dvacet. Vprostřed nich vybuchl velký granát a začali křičet tak, jak lidi nekřičí. Znělo to jako jeden jediný velký, řvoucí, strašný, bolestný tón. Nejohrovnější hlas, jaký jsem kdy slyšel. V kouři jsem šel po křiku a vzal s sebou jinak vždycky jízlivého a břitkého Sentenaca, asi pětadvacetiletého kluka z Paříže z mého oddílu, civilním povoláním zámečnicka. Čtyři nebo pět koní bylo ihned mrtvých. Několik při oji povozu nepřetržitě skučí, jiní jsou rozervaní a točí se se zvrácenou hlavou v kruhu jak na koridě; z otevřených břich jim plandají vnitřnosti. Posílám si ještě pro tři muže na pomoc. Říčení je tak nelidské, že kdybychom ho museli dál poslouchat, všichni bychom zcvokli. Střílíme. Příšerný shluk skřeků; postupně se koně hrouťí. Ke konci zazní ještě jedna vlna frkotu a pak jen ojedinělé bázlivé zaržání těch, kteří zůstali nezranění anebo jsou poranění jen lehce. Stojí tu, třesou se a teprve zvolna se klidní. Vykonavatelé přihlížejí. Sentenac, tři další a já. Všichni jsou křídově bílí, sám nejspíš také nevypadám zrovna půvabně. Sentenac jen řekl: ‚Krutibrko.‘ Zkoušíme se usmát.“

Ukázku z Brasillachova románu *Comme le temps passe...* (Plon, Paris 1937) přeložil KV.

Dokončení se časem objeví v naší Čítárně.